

Didi dainos dalia

Lyrinis epas - lietuvių tautos uždavinys

Vytautas Naraškevičius

Lyrikai esame.

Lyrikos pasekmę

Širdin įrašėme

Sau sutartinėmis,

Dainą apgynėme.

Epą atnešime

Dievo pasauliui -

Tikrą ir atvirą,

Tyrą kaip ašarą.

Tą, kurį mylime,

Slaptą, nežinomą,

Tą, kurio laukėme,
Šimtmečius šaukėme
Dievo pasauliui.

Neatsiprašome;

Lyrikai esame,

Žiemkenčio žalumą,

Rūtai privalomą

Epą atnešime

Jauną, nes amžiną

Dievo pasauliui.

Lietuva - dainų ir rūtų šalis, taurios poezijos žemė - tūkstančius metų kūrė save, todėl turi ką pasakyti sau ir pasauliui. Lietuva verta epo, epas vertas Lietuvos. Dabar Lietuvos laikas, dabar laikas mūsų tautiniam epui gimti. Lietuvių tauta - tauta, kuri dainuoja (Balys Sruoga). Lietuvio būtis - giesmė, daina. Daina yra visos baltų kultūros centre. Daina - visos tautos balsas. Ji - Motina mūsų poezijos ir muzikos, net choreografijos (lietuviškiausios mūsų dainos sutartinės buvo šokamos) bei dramaturgijos (gausios dialoginės dainos - simboliniai spektakliai). Dainoje yra viskas, ko reikia lietuviui.

Fantastiška, kad šimtai tūkstančių mūsų tautos dainų turi bendrą siužetą ir tuos pačius veikėjus. Tai nepalyginama meninė programa, esminė lietuvių tautos improvizacija - dainų poema, kurią, pajutęs visų tautų giminytę, numatė genialiausias vokiečių poetas J. V. Gėtė. Daina šaukiasi dainos, daina dainai atliepia, o mes tik trypčiojame prie iš tautos lūpų surinktų ir užrašytų dainų sancaupos, gerai žinodami, kad tautos epas susideda iš dainų, kurios buvo dainuojamos. Ši epo savybė taip svarbi, kad liaudies kūriniai, o tuo labiau individualūs literatūros veikėjai, kurie nebuvo dainuojami, negali būti priskirti tautos epui. Gerai, kad spausdinami akademiniai tautos dainų ir jų gausių variantų rinkiniai, bet nyku ir tuščia ten, kur sintezės nėra. Sintezė yra kūryba.

Turi epą vergvaldžiai, turi feodalai, - pasauliui reikia meninio savo maitintojo sielovaizdžio, kuris būtų pačių valstiečių jausmų spalvomis ir atspalviais nutapytas. Toks yra lietuvių tautos epas, nes visos mūsų liaudies dainos yra valstiečių šeimos dainos, kurių veikėjai yra anonimiški: tėvelis, motulė, brolelis, sesulė, bernelis, mergelė. Jie simboliniai, todėl amžini. Epas - pasakojimas apie pasaulio ir žmogaus pradžią. Viso kultūringojo pasaulio pradžioje stovi šeima. Visą pasaulį sudaro šeimos. Mūsų dainų poemoje visa Lietuva yra tarsi viena dainorėlių šeima - žmogiškosios laimės, meilės ir doros tvirtovė. Tai didvyrių šeima, išlaikiusi nuostabią kalbą, apgynusi ne raštuose, o širdyje įrašytą dainą, visą savo meno, visų papročių, visų spalvų ir atspalvių lyriką.

Lyrika nėra seniena. Lyrika - visų menų pradžia ir pabaiga. Lietuva - tradicijų šalis.. Tradicija yra svarbiausias kultūros gyvybingumo argumentas. Lyrika - mitologijos įpėdinė ir visų religijų esmė. Dievo ir lyrikos esmė - čia, dabar ir amžinai. Mes - lyrikai. Lyrinės tautos epas gali būti tik lyrinis. Lyrinį epą numatė profesorius G. F. Hėgelis suvokęs, kad šalia pripažintų didžiosios epinės poezijos sedėvų visai galimi ir labai pageidaujami dar meniškesni didieji lyrinės poezijos šventraščiai. Visos mūsų tautos dainos yra

Didingiausi dalykai visada yra ne tokie, kokių mes tikimės.

A.J. Heschel

elegijos, todėl galima teigti, kad jų poema yra antikos išminčiaus Aristotelio įvardintas eleginis epas. Visos mūsų dainos yra simbolinės, teigė filosofas A. Maceina. Simbolis aukštesnę būtį reiškia ir išsako daugiau nei pati daina gali ar sugeba išsakyti. Nei Europa, nei Amerika neturi tokio, mums prieinamo simbolikos šaltinio, daug senesnio nei judaizmas ir krikščionybė ar Graikijos aukso amžius. Lyrikos tiesa neginčijama - amžinai pasikartojanti

istorija. Tūkstantmečiais valstiečių šeimos laikas buvo ciklinis - lyrinis, kupinas gerumo ir vilties. Jis tik patvirtino, kad istorinis laikas yra negailestingas, nenatūralus. Graikų, germanų epų tikslas - nukariauti, nugalėti, plėsti; jų gyvenimo prasmė - pasididžiavimas, galia, šlovė ir pirmavimas žudynėse. Kas nėra stiprus, nesigriebia jėgos, tas silpnas, „nevyriškas“. Viso to mūsų dvasingos ir didvyriškos tautos sielos gelmių vaizde nėra ir negali būti. Kaimiečio daina išsaugojo dorovę - kultūros dvasią, žmogaus darbą vertino kaip pasaulio kūrimo ir atkūrimo veiksmą. Graudus yra lietuvis, jis turi kitokią išminties, teisės ir garbės suvokimą. Lietuvio savimonė remiasi ne valstybe, bet religija, papročiais ir šeima, turtinga jautrios dvasios patirtimi. Lyrika - lietuvių tikrumo ir tobulumo etalonas. Nereikia nusiminti, kad mūsų dainose sudėtingus dalykus simbolizuoja paprasti ženklai. Kaimietis - dar gamtos žmogus, jautrus mitui, pasakai, padavimui. Jo dainose visai nepanaudotas pagoniškų dievų panteonas, nes lyrinis epas ne apie dievus, bet apie žmones, kurie dar neprarado simbolikos jausmo, dar nevertina realybės vien tik pragmatiškai.

Toks kaimiško gyvenimo būdas mums būdingas iki šiolei. Vienišas dainuojantis artojas buvo poetas ir kompozitorius, atlikėjas ir klausytojas. Jo dainos pasaulis buvo konkretus ir daiktiskas, bet suvokimas giliamintis ir poetiškas. Jo daina - auka amžinybei, o ne laikui. Gražu ir dora tai, kas natūralu. Ne keistumas, o paprastumas yra išminties, doros ir meno vertybės požymis. Meniškus dainorėliai nuolaidų nedarė. Daina, turinti šimtus variantų, siekė grožio etalono, kalbėjo meniniais vaizdais, o ne sąvokomis, labiau vertino palyginimą nei hiperbolę.

Lyrinis lietuvių valstiečių šeimos epas - vienintelė visos tautos galimybė prabilti tūkstančiais metų kauptos išminties ir grožio vardu. Tai ne atsitikinumas, tai objektyvi absoliuti būtinybė.

„XX amžiaus epas yra visų žanrų sintezė, nes gali turėti lyrikos, satyros, tragedijos, didaktikos elementų, viską harmoningai sujungti savo didingame pasakojime“ (V. K. Petersen, 1966, New York). Galiu užtikrinti, kad čia kalbama apie lyrinį lietuvių tautos epą, jo net neskaičius.

„XX amžius - lyrikos amžius, todėl mūsų epas nėra anachronizmas. Imkime jį į rankas ir kaip tautos šventraštį skaitykim; lyrinis epas - globalinis tautos uždavinys turi būti įvykdytas.“